

АКТУАЛІЗАЦІЯ ПРОБЛЕМИ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ

ACTUALIZATION OF THE PROBLEM OF NATIONAL AND PATRIOTIC EDUCATION OF UKRAINIAN YOUTH: THEORETICAL ASPECTS OF THE PROBLEM

Малик І.Р.,

*кандидат історичних наук,
доцент кафедри міжнародної інформації
Національного університету «Львівська політехніка»*

У статті піднімаються теоретичні проблеми національно-патріотичного виховання української молоді на сучасному етапі. Для глибшого дослідження понятійного апарату використані Кембріджський, Стенфордський та Оксфордський словники, які надають свої трактування термінів «патріотизм» та «патріотичний». Проведено аналіз теоретичного підходу до особливостей дослідження в галузі патріотичного виховання в Україні. Проаналізовано дослідження українських учених та науковців, що активізувались у даній проблематиці лише з початком російської агресії. У статті висловлено думку щодо надмірної «заполітизованості» поняття «патріотизм», яка має коріння з часів існування СРСР, де це поняття та його прояви сприймалися як загроза існуванню держави. Завданням наукового середовища є актуалізація, інтерпретація, трансформація та модернізація проблеми, події чи явища. У статті ці процеси отримали пояснення та інтерпретацію з огляду на досліджувану проблематику, а саме необхідність актуалізації проблеми національно-патріотичного виховання української молоді.

Встановлено, що персональна зацікавленість чи вигода може стати додатковим підкріплюючим фактором у формуванні справді патріотичного громадянина. Така персональна «вигода» для громадянина вимірюється зазвичай особистим добробутом, який держава може забезпечити та гарантувати якісним та ефективним функціонуванням державних інституцій – незалежної судової гілки влади, відсутністю корупції, соціальними гарантіями, повагою до прав і свобод людини та громадянина.

Спираючись на сучасні дослідження (зокрема, монографію за заг. ред. В.П. Горбуліна, О.С. Власюка, Е.М. Лібанової, О.М. Ляшенко «Донбас і Крим: ціна повернення»), з'ясовано, що держава повинна давати громадянину чіткі «меседжі» – тут комфортно, вигідно, безпечно, захищено, надійно. У такому разі громадянину стає вигідно полюбити саме цю державу, а отже, стати її патріотом, тобто така собі політична бартеризація відносин.

Ключові слова: патріотизм, національно-патріотичне виховання, національно-патріотичне виховання української молоді.

The article raises theoretical problems of national and patriotic education of Ukrainian youth at the present stage. In order to conduct in-depth investigation of the conceptual framework, the Cambridge, Stanford and Oxford dictionaries are used, which provide their interpretations of the terms "patriotism" and "patriotic". The analysis of the theoretical approach to investigation features in the field of patriotic education in Ukraine is carried out. The researches of Ukrainian scientists and research workers, who became more active in this topic only with the beginning of the Russian aggression, are analyzed. The article expresses the idea of excessive "political nature" of the concept of "patriotism", which has had its roots in the years since USSR exists, where this concept and its manifestations were perceived as an existential threat to the state. The task of the scientific environment is to actualize, interpret, transform and modernize the problem, event or phenomenon. These processes got an explanation and interpretation in the article considering the issues under investigation, namely the necessity to actualize the problem of national and patriotic education of Ukrainian youth.

It has been established that personal interest or benefit can become an additional supporting factor in the formation of a truly patriotic citizen. Such personal 'benefit' for an individual is usually measured by personal well-being, which the state can provide and guarantee by the quality and effective functioning of state institutions, namely an independent judiciary branch, lack of corruption, social guarantees, respect of human and citizen rights and freedoms.

Based on recent research (in particular, a monograph edited collectively by V.P. Horbulina, O.S. Vlasjuk, E.M. Libanova, O.M. Liashenko known as "Donbas and Crimea: return at what price"), it has been found out that the state should send the citizen clear "messages" such as "it is comfortable, profitable, safe, secured, and therefore, reliable here". When this is the case, it becomes profitable for the citizen to love this state, and, consequently, to become its patriot. It is some kind of a political barterization of relations.

Key words: patriotism, national and patriotic education, national and patriotic education of Ukrainian youth.

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Російська гібридна агресія загострила та актуалізувала багато суспільних проблем – незахищеність українського інформаційного простору, невміння дати відсіч гібридним викликам та загрозам, переоцінку пропагандистських методів боротьби в інформаційному полі, неприйняття та несприй-

няття «російського» контенту, котрий заповнився українські канали масової комунікації з початку 2000-х. Проте найбільшим викликом, що може перерости в небезпеку та загрозу, може стати суспільна розрізненість – орієнтація українців на різні моделі суспільного розвитку. Чи пов'язані ці проблемні питання з любов'ю до Батьківщини,

з почуттям патріотизму? Це почуття, яке формується самостійно, чи, можливо, його можна сформувати? Чи хоча б впливати на формування? Як це відбувається в сусідніх країнах?

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Джерельною базою дослідження стали праці українських науковців («Донбас і Крим: ціна повернення» монографія за заг. ред. В.П. Горбуліна та ін. [11]; Івченко Ю.В. «Сутність патріотизму: історія та сучасність» [5]) та словники-довідники наукових термінів – як українські («Політологія: сучасні терміни і поняття» (укладач В.М. Піча) [1]; «Сучасна політична лексика: енциклопедичний словник-довідник» за ред. Н.М. Хоми [6]), так і європейські (Britanica [3]; Cambridge dictionary [1]; Oxford Learners Dictionaries [4]; Stanford Encyclopedia of Philosophy [2]). Результатом аналізу проведених досліджень і аналізу публікацій стало виявлення відсутності новітніх пошуків в українській науковій думці, котрі б актуалізували, інтерпретували та роз'яснювали окреслені терміни і поняття, особливо ті, що можуть отримати нове трактування з огляду на гібридні виклики сучасності в російсько-українському протистоянні.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. У дослідженні наголошується на особливій ролі наукового середовища в актуалізації проблеми національно-патріотичного виховання української молоді. У цьому контексті автором запропонована формула, яка складається з таких етапів, як *актуалізація, інтерпретація, трансформація та модернізація*. Вона повинна бути основою та стати стимулом до наукового обґрунтування події чи явища.

Формулювання цілей статті (Постановка завдання). Метою дослідження є актуалізація проблеми національно-патріотичного виховання української молоді на сучасному етапі та виокремлення теоретичного аспекту в дослідженні даної проблематики.

Виклад основного матеріалу. Нові суспільні виклики спонукають до переформатування та модернізації всіх суспільних процесів. Це такий собі сучасний маркер налагодженої співпраці всіх владних інститутів. Тож Україна, зупиняючи гібридну агресію Російської Федерації, зобов'язана робити це всесторонньо. Гібридна агресія передбачає наступ на різних фронтах – військовому, дипломатичному, економічному, інформаційному. Отже, тримати оборону та здійснювати відсіч також необхідно на різних напрямках – від переоснащення власних збройних сил, розширення економічної співпраці з країнами ЄС та США, завоювання нових ринків збуту для українського виробника, залучення зарубіжних партнерів як медіаторів російсько-українського протистояння до створення власного захищеного

інформаційного поля, стійкого до інформаційних загроз.

Проте необхідно організувати та належним чином реалізувати таку невід'ємну складову частину перемоги, як патріотичне виховання молоді, адже воно є складником системи забезпечення національної безпеки України. Сьогодні в українському законодавстві цими явищами, категоріями та поняттями опікуються Закони «Про оборону України», «Про Збройні Сили України», «Про освіту», «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки», «Про увічнення перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 1939–1945 рр.», Постанови Верховної Ради України від 12.05.2015 р. № 373-VIII «Про вшанування героїв АТО та вдосконалення національно-патріотичного виховання дітей та молоді», затверджена Указом Президента України від 13.10.2015 р. (№ 580/2015) «Стратегія національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016–2020 рр.»

Базовою для інституціалізації явища «національно-патріотичне виховання» в Законі «Про оборону України» є стаття 3, в якій визначено, що підготовка держави до оборони в мирний час поряд з іншим включає такі складники, як військово-патріотичне виховання громадян України, підготовка молоді до служби в Збройних Силах України, забезпечення престижу військової служби.

Історія української держави та розбудови державності знає різне сприйняття та відношення до понять «патріот», «патріотизм», «патріотичне виховання», «національно-патріотичне виховання» і, врешті, «військово-патріотичне виховання». Для того щоб розібратися зі зміною відношення до цих понять, необхідно з'ясувати саму дефініцію цих понять та явищ і те, як їх прийнято трактувати в українській та світовій науковій думці.

Кембріджський словник дає визначення поняття «патріотичний» – той, хто демонструє любов до своєї країни та переконаний у вірності своїй позиції. Патріотизм трактується як почуття любові до своєї країни більше, ніж до будь-якої іншої, та гордість за неї [1]. В Енциклопедії філософії Стенфорда поняттю «патріотизм» відведено цілий розділ, в якому піднімається питання власне поняття патріотизму, пояснюється відмінність між патріотизмом та націоналізмом, подається аналіз трактувань цього поняття в історичній ретроспективі, встановлюються різновиди, чи то пак, рівні патріотизму (надзвичайний, сильний, помірний, занижений, етичний) [2]. Якщо при цьому спробувати не заглиблюватись у філософські дискусії та дослідження, то в трактуванні патріотизму в цьому словнику взято за основу дослідження

Стівена Натансона 1993 року, який визначає патріотизм як такий, що характеризується особливою прихильністю до власної країни, відчуттям особистої ідентифікації з країною, особливою турботою про добробут країни, готовністю пожертвувати задля просування блага країни [3, р. 34–35]. Таким чином, патріотизм можна сформулювати як любов до своєї країни, ототожнення з нею та особливий стан занепокоєння за її добробут та добробут співвітчизників.

Британська енциклопедія (Британіка) розмістила поняття «патріотизм» у підрозділі «Соціологія», тим самим трактуючи його швидше як загальносуспільне явище, аніж як виключно політичне. Авторкою визначення у 2006 р. виступила старший викладач політології університету Стерлінга Андреа Баумейстер. Вона окреслила патріотизм як прихильність до країни, нації чи політичної спільноти [3]. Оксфордський розширений американський словник трактує патріотизм як любов до своєї країни та готовність її захищати [4].

Серед українських науковців теоретичною основою цього поняття загалом та явища зокрема займаються в основному дослідники військової сфери та воєнної справи. Через залишки радянського трактування історії та історичних явищ патріотизм прийнято розглядати з огляду на його ймовірні прояви, що могли нести загрозу існуванню СРСР. Докторант Національної академії внутрішніх справ Ю.В. Івченко окреслює патріотизм як моральний і політичний принцип, соціальне відчуття (сприйняття), змістом якого є любов до Батьківщини (місця народження всіх поколінь предків і самої людини), відданість своєму народові, готовність заради нього на жертви (у тому числі готовність підкорити свої особисті потреби потребам суспільства, здатність на подвиги заради своєї країни) [5, с. 152].

Сучасна українська політична лексика визначає патріотизм як морально-етичне почуття любові та гордості за Батьківщину, в основі якої – сприйняття її громадянином як безумовної цінності [6, с. 206; 7, с. 284]. Таке трактування патріотизму збігається з поглядами зарубіжних – англійських та американських – науковців. Всі сходяться в одному: патріотизм – це емоція (любов, прихильність, відчуття).

Чому ж присутність чи відсутність цієї емоції стає важливою чи навіть необхідною для побудови громадянського суспільства, і чому ця емоція актуалізується у воюючій країні? Хто повинен займатись плеканням цієї емоції, і як це правильно робити? З якого віку громадянину необхідно прививати любов до Батьківщини? Якими методами? Чи, можливо, чекати, коли любов з'явиться сама?

Якщо говорити про патріотизм як про чесноту, то, ймовірно, вона не передається генетично. Її можливо сформувати через виховання та соці-

алізацію, які людина отримує з оточення – сім'ї та середовища. Сила та успіх будь-якої держави залежать від існування таких громадян, для яких ця чеснота є необхідністю та особистою моральною потребою.

Єдиного алгоритму дій чи чіткої стратегії та тактики не існує – кожна країна вирішує питання щодо виховання патріотизму для себе самостійно. Адже та формула, що ефективно працює в одній країні, може дати хибу в іншій – з огляду на особливості розбудови держави, релігію, ментальність, історію, моно- чи багатонаціональність країни і т.д. Так, сусідня Польща вирішила прищеплювати любов до своєї країни змалечку – вже з 3-річного віку дітки в дитячих садках вивчають «Катехізіс польської дитини», де, зокрема, є такі рядки: «– Хто ти є? – Поляк малий... – Що то за земля? – Моя вітчизна... – А в що віриш? – В Польщу вірю!... – Що ти їй винен? – Життя віддати» [8; 9]. Проте щоденне повторення віршиків та пісенок про велич комуністичної партії СРСР та спроби ототожнення дітей з онуками чи дітьми вождя пролетарів – Леніна – були неефективними. Вже в підлітковому віці юний громадянин починав усвідомлювати справжні суспільні цінності та диференціювати «віру» у світле майбуття та дію. Отже, лише обов'язкове знання тексту Гімну-Славеня України не зробить українську націю більш патріотичною. Необхідні додаткові компоненти, відсутність яких позбавляє людину комплексності прийняття та сприйняття патріотизму. На думку В. Трегубова, колишнього головного редактора видання «Петра і Мазепи», будь-яка пропаганда неефективна, якщо слідування їй завітам не вигідне, адже тоді вона сприймається як щось абстрактне, недосяжне та незрозуміле [10]. Персональна зацікавленість чи вигода може стати додатковим підкріплюючим фактором у формуванні справді патріотичного громадянина.

Тож патріотизм у поглядах та позиціях громадян з'явиться тоді, коли патріотом стане бути ... вигідно. Персональна «вигода» для громадянина вимірюється зазвичай персональним добробутом, який держава може забезпечити та гарантувати якісним та ефективним функціонуванням державних інституцій – незалежної судової гілки влади, відсутністю корупції, соціальними гарантіями, повагою до прав і свобод людини та громадянина. На думку академіка В. Горбуліна, такий «вигідний» чи «економічний» патріотизм може стати одним зі сценаріїв повернення окупованих Росією територій. У колективній монографії, опублікованій ще у 2015 році під назвою «Донбас і Крим: ціна повернення», автори прораховують імовірні варіанти повернення українських територій, базуючись на світовому досвіді. Звідси й виникають «хорватський» «молдавський» та «німецький» сценарії. Саме для Криму автори прогнозують

чотири основні варіанти розвитку ситуації, за яких півострів зможе де-факто знову стати українським. «Третій сценарій – мирна реінтеграція шляхом демонстрації власного позитивного прикладу. Реформи й структурна перебудова економіки мають стимулювати зростання добробуту жителів материкової України, і це, щонайменше, дасть жителям Криму привід задуматися про повернення до України» [11, с. 420]. Автори цей сценарій назвали красномовно: сценарій мирної реінтеграції в спосіб суспільного розвитку (залучення соціальною динамікою чи прогресом). Проте соціальна динаміка та прогрес – дещо ширші поняття, аніж лише економічний зиск. Необхідно запропонувати парадигму, з якою (чи в якій) людям буде комфортно, і вони не будуть відчувати загрозу власним інтересам та ідентифікації: віросповіданню, збереженню власних традицій та цінностей. Натомість держава повинна давати чіткі «меседжі» – тут комфортно, вигідно, безпечно, захищено, надійно. У цьому разі громадянину стає вигідно полюбити саме цю державу, а отже, стати її патріотом.

Українською особливістю дослідження понять «патріот» та «патріотизм» являється їх заполітизованість. Ще з часів існування СРСР, щоб знівелювати українську ідентичність (як і будь-якої іншої національності) та сформувати «радянську людину», зміст цих понять було викривлено, і трактувались вони виключно, як ворожі та загрозові для існуючої системи та політичного режиму. Негативний шлейф таких трактувань залишився в пам'яті багатьох українських громадян і сьогодні. Саме тому сучасні українські дослідники делікатно оминають цю проблематику, навіть з огляду на її надзвичайну актуальність у час російсько-української війни.

Насправді, актуалізація національно-патріотичного виховання на практиці може відбуватись по трьох основних напрямках: відповідальність та внесок держави, наукове середовище та діяльність громадських організацій.

Саме через «розмивання» та нівелювання національної ідентичності за часів СРСР, через створення різноманітних міфів та парадигм щодо спільної «колиски братніх народів», існування розумного «старшого брата» (читається, що решта – молодші, а отже, недосвідчені та менш розумні) надважливим завданням для держави Україна є усвідомлення власної суверенності. Це передбачає насамперед територіальну цілісність, наявність населення та уряду і незалежність державних інституцій. Хорошою основою для зміни відношення до поняття «патріотизм», особливо в період розбудови держави, могли би стати певні нарративи, які би пропонувались і пропагувались на державному рівні. Якщо суверенітет передбачає незалежність у широкому розумінні, то

«українські» нарративи повинні пояснювати причино-наслідкові зв'язки тих чи інших історичних подій, не зважаючи на їх «російську» інтерпретацію. Поряд із цим необхідно педалювати та всіляко звертати увагу суспільства на спільні здобутки і перемоги, а не на поразки та невдачі. Таким невдалими прикладами можуть бути нові кінострічки, які недавно вийшли на великий екран – «Крути» та «Щоденник Симона Петлюри». Відверто слабка режисерська та операторська роботи, невеликий бюджет, трагічність історичних подій – все це відвертає увагу молодого українського глядача, за мізки якого необхідно вести запеклу боротьбу. Хорошим винятком стала стрічка «Захар Беркут», яка отримала схвальні відгуки школярів – подекуди вчителі вивчили учнів на перегляд цієї стрічки централізовано, цілими класами чи школами. Прекрасна гра українських та американських акторів, спецефекти, великий бюджет – і от українська історія сприймається молоддю не як трагічність, безвихідь і сум, а як захопливе дійство з неодмінним «хепіендом»).

Завданням наукового середовища є актуалізація, інтерпретація, трансформація та модернізація проблеми, події чи явища. Тож проблематика національно-патріотичного виховання повинна також підпадати під ці стандарти.

Актуалізація. Наукове, академічне середовище, яке покликане забезпечити інтелектуальне підґрунтя проблематики, котре перманентно в дослідженнях та розробках здійснює аналітику та моніторинг подій, покликане дати теоретичну основу та здійснити прогнозування розвитку подій та явищ. Неабияку роль та допомогу в дослідницькій роботі могли би перебрати на себе аналітичні центри (яких в Україні є доволі), діяльність яких активізується, як правило, напередодні виборів задля проведення маніпулятивних соціопитувань. Проте система прийняття політичних рішень, котру ми отримали в спадок від СРСР, модернізується і трансформується зі швидкістю равлика й у своїй більшості нагадує відомий вислів Людовіка IV: «Держава – це я!». Отже, запит на неупереджену аналітику та альтернативну думку в системі прийняття рішень на державному рівні майже відсутній.

Інтерпретація. Інтерпретація – наступний етап після актуалізації. Зміна акцентів у трактуванні поняття, події, явища – це також відповідальність академічного та наукового середовища. Перехід від радянської системи трактування української історії до пошуків та відновлення власного коріння передбачає усунення всього того негативного баласту інтерпретацій, котрі гальмують поступ наукової думки та заважають окреслювати новітні корелятивні зв'язки. Шлейф хибних та тенденційних трактувань тягнеться за багатьма термінами та поняттями в українській історії,

політології, соціології та загалом у гуманітарній сфері. Прикладами таких тенденційних трактувань можуть стати поняття «національний», «патріотичний», «національно-визвольний рух», «бандерівець», «мельниківець», «інтелігенція» тощо.

Трансформація. У даному випадку трансформація виступає як наступний етап, що слідує за інтерпретацією та стосується не лише пояснень та адаптації до сучасних викликів досліджуваних суспільних процесів, подій та явищ, але і їх якісного наповнення, тобто переведення з площини «ворожих» чи «загрозливих» у площину «нейтральних» чи «товариських». Прикладом такої позитивної трансформації може бути зміна суспільної думки щодо організації колективної безпеки – НАТО. Тоді як на початку української незалежності цю організацію сприймали як ворожу більшість українців, то натеper вступ України до Північноатлантичного Альянсу підтримують 62% українців, тоді як 21% – проти, решта – не визначились (станом на липень 2019 р.). Директор Центру стратегічного розвитку територій Андрій Орлов уточнив, що на заході вступ до НАТО підтримують 76% респондентів, на Донбасі – 37%, на півночі – 66%, на півдні – 55% [12].

Модернізація як осучаснення. Очевидно, що будь-яка термінологія з огляду на суспільні процеси та розвиток має властивість «народжуватись» та «помирати». Так, у новітній політології з'явилися терміни «блогосфера політична», «бомонд політичний», «брендинг державний», «віртуальний уряд», «Твітер-дипломатія» тощо [6]. Тож саме на науковій та академічній спільноті лежить завдання не консервації понятійного апарату, а його трансформації з акцентом на осучаснення, що дасть можливість зберегти зацікавлення та залучити активну молодь до новітніх досліджень. Приплив молоді в наукову сферу – це гарантія застосування креативних поглядів, підходів та технологій, це сміливість та креативність рішень, а отже, пошук збалансованих ідей. І найважливіше: мобільність молодого покоління дозволяє синхронізувати українські наукові розробки та дослідження зі світовими. Така співпраця та обмін призводять до уніфікації термінології та подальшого розширення і розвитку понятійного апарату.

Роль громадських організацій у національно-патріотичному вихованні молоді на сучасному етапі залишається провідною. За відсутності активної позиції двох попередніх складників актуалізації проблеми (держава, науково-академічне середовище) саме громадські організації втілюють у життя правило ринкової економіки: попит породжує пропозицію. Так, із початком російсько-української війни бажаючих стати членами молодіжних скаутських організацій побільшало

(наприклад, для того щоб потрапити в «Пласт» та отримати «виховника», хлопчику молодшого шкільного віку необхідно простояти в черзі декілька років). Такі організації, як «Пласт», «Січ», «Сокіл», що були створені на початку ХХ ст., з появою нових викликів та загроз стали популярними, адже метою організації є «виховувати свідомих, відповідальних і повновартісних громадян нашої держави», «сприяти всебічному патріотичному вихованню і самовихованню української молоді на засадах християнської моралі» [13]. З огляду на те, що «Пласт» – найбільш чисельна організація і така, що має найбільше філій у різних містах України, в грудні 2020 року було ухвалено Верховною Радою України, а у січні 2020 року було підписано Президентом Закон «Про визнання пластового руху та особливості державної підтримки пластового, скаутського руху» [14]. Так, у ст. 2 п. 4 Закону йдеться про те, що основними завданнями щодо підтримки скаутського руху загалом та пластового зокрема є «формування почуття гордості за Україну та поваги до законодавства». Ст. 5 Закону говорить про державну підтримку пластового, скаутського руху органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування (йдеться про підтримку матеріальну, фінансову, інформаційну, консультаційну). Проте таке перекладання відповідальності на місцеві органи влади на практиці гарантуватиме лише консультаційну підтримку з огляду на виснаження місцевих бюджетів «карантинними» надходженнями. За умови гарантування державою ще й матеріальної та фінансової допомоги такий приклад співпраці держави та громадської організації міг би стати зразком спільної роботи в напрямку національно-патріотичного виховання молоді.

Що ж натомість громадяни України? За даними соціологічних досліджень, що проводила група «Рейтинг» («Патріотичні настрої українців» з 2010 до 2019 рр.) та опублікувала відповідні результати у статті «Динаміка патріотичних настроїв українців: серпень 2019 р.» [15], кількість тих громадян, хто може сам себе безумовно охарактеризувати як патріота своєї країни, зростає в порівнянні з 2010 роком удвічі (31% відповідно у 2010 р. та 60% у 2019 р.). Схоже співвідношення і стосовно підтримки незалежності України (36% у 2012 р. та 67% у 2019 р.). Різке зростання у відсотковій відповідності показників між 2013 та 2014 рр. щодо цих питань указує на кореляцію між російською агресією та зростанням патріотизму серед українських громадян.

Висновки та перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. У статті розкрито суспільні бачення та наукові підходи до таких понять, як «патріот», «патріотичний», та обґрунтовано необхідність актуалізації національно-патріотичного виховання української молоді в умовах

російської гібридної агресії. Виокремлено причини, через які патріотизм в епоху СРСР було прийнято розглядати з огляду на його ймовірні прояви, що могли нести загрозу існуванню радянської імперії. Поряд із теоретичним дослідженням національно-патріотичного виховання сучасної молоді в Україні проаналізована практична сто-

рона питання – діяльність різного роду скаутських організацій, підписання в грудні 2020 р. Президентом Закону «Про визнання пластового руху та особливості державної підтримки пластового, скаутського руху», дослідження групи «Рейтинг» («Патріотичні настрої українців» з 2010 до 2019 рр.).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Cambridge dictionary. Patriotic. Patriotism. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/essential-british-english/patriotic> <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/essential-british-english/patriotism>
2. Stanford Encyclopedia of Philosophy. URL: <https://plato.stanford.edu/entries/patriotism/>
3. Britanica. Patriotism, Morality, and Peace. Stephen Nathanson – 1993 – Rowman & Littlefield Publishers. (р. 34–35). URL: <https://www.britannica.com/topic/patriotism-sociology>
4. Oxford Learners Dictionaries. URL: https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/american_english/patriotism
5. Івченко Ю.В. Сутність патріотизму: історія та сучасність. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Юридичні науки*. 2015. Випуск 6. Том 3. С. 150–153.
6. Сучасна політична лексика : енциклопед. словник-довідник / І.Я. Вдовичин та ін. ; за наук. ред. Н.М. Хоми. Львів : «Новий Світ-2000», 2015. 396 с. С. 206.
7. Політологія: сучасні терміни і поняття. Короткий навчальний словник-довідник для студентів ВНЗ I-IV рівнів акредитації. 3-тє видання, виправлене і доповнене / укладач В.М. Піча ; наук. редакція Л.Д. Климаської, Я.Б. Турчин, Н.М. Хоми. Львів : Новий Світ-2000, 2020. 516 с. С. 284.
8. ТСН розповідь про виховання у дитячих садках Польщі. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=VOYqF4qetcc>
9. Голибард Є. Жити між своїми! *По-сусідськи. Польський вектор*. URL: <http://plukr.org/page173.html>
10. Трегубов В. Петр и Мазепа. Слабке місце патріотичних віршиків. Рупор, у якого не вийшло. URL: https://petrimazepa.com/uk/slabke_misce_patriotichnikh_virshikiv
11. Донбас і Крим: ціна повернення : монографія / за заг. ред. В.П. Горбуліна та ін. Київ : НІСД, 2015. 474 с.
12. Кількість українців, які підтримують вступ до НАТО, зросла на 46% за сім років. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2736519-kilkist-ukrainciv-aki-pidtrimuut-vstup-do-nato-zrosla-na-46-za-sim-rokiv.html>
13. Пласт – національна скаутська організація України. URL: <https://www.plast.org.ua/>
14. Закон «Про визнання пластового руху та особливості державної підтримки пластового, скаутського руху». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-20#Text>
15. Динаміка патріотичних настроїв українців: серпень 2019 р. URL: <http://ratinggroup.ua/research/ukraine/?page=6>, http://ratinggroup.ua/research/ukraine/dinamika_patrioticheskikh_nastroeniy_ukraincev_avgust_2019.html